

Yleistä

Julkisen data avaaminen on kilpailua edistävä ja uutta innovaatiota lisäävä toimenpide. Yhteinen tavoitteemme on, että Suomi on avoimen datan edelläkävijä ja suunnannäyttäjä. Meidän tulee luoda malli, joka on helposti kopioitavissa myös muiden Euroopan Unionin jäsenvaltioiden käyttöön. Tiedon avaamisen lisäksi tulee huomioida myös muut toimenpiteet. Tiedosta on huolehdittava, tiedon saannin jatkuvuus on turvattava sekä juridiset kysymykset on ratkottava (esimerkiksi lisenssi ja vastuut tiedon oikeellisuudesta). Tässä voi olla haasteita, etenkin kun julkisen datan tuottaja ei enää saa tiedosta tuloja yksityiseltä sektorilta.

Prosessissa on julkisten toimijoiden ja virastojen yhteistyö, ei pelkästään Suomessa, vaan myös kansainvälisesti tärkeää. Erilaisten tahojen tuottaman datan yhteensopivuus (datan formaatti) on tiedon käyttäjille olennaista, jotta he saavat kehitettyä entistä sujuvampia ja parempia palveluita.

Yhteistoimintaa voidaan tehdä käytännössä esimerkiksi pilottien avulla, ensin kansallisesti ja sitten Euroopan Unionin tasolla. E18 väylähanke on tässä aivan loistava mahdollisuus, etenkin jatkovaiheissa, kun väylä ulottuu aikanaan myös Tukholmaan ja Osloon ja kattaen multimodaalisen liikenteen (raide, meri, maantie).

Toiveemme on, ettei Suomeen luoda aluksi liian valmista mallia, vaan että julkinen ja yksityinen sektori yhdessä iteroiden kehittävät ja parantavat käytäntöjä vaiheistan.

Yksityiskohtaisemmat kommentit

Julkisen datan lisensointi: Etenkin yksityiseltä toimijalta hankitun datan mahdollinen sekoittuminen julkiseen dataan ja lopputuotoksen muuttuminen täysin julkiseksi

Julkisen data avaaminen ei saa johtaa siihen, että valtio pakottaa ne yksityiset tiedon toimittajat, joilta valtio hankkii dataa omaan käyttöönsä, avaamaan datansa ilmaiseksi kaikkien käyttöön. Tarkoitetaan, että valtion avoimen datan lisenssi ei voi periytyä tai siirtyä valtion yksityiseltä toimijalta hankittuun dataan. Mikäli näin kävisi, niin yksityinen tiedon tuottaja joutuisi hinnoittelemaan tiedon valtiolle huomattavasti kalliimmaksi kuin siinä tapauksessa että data on lisensoitu vain tiettyyn ja rajoitettuun käyttötarkoitukseen. Tällöin yksityinen toimija menettäisi mahdollisuuden myydä samaa dataa muille

toimijoille ja joutuisi perimään valtiolta kaikki tiedon keräämisen kulut sekä katteen.

Yhteismarkkinat

Suomen ei tulisi säätää avoimen datan lisenssiehtoja ja toimintamalleja itse, vaan pyrkiä Euroopan tason ratkaisuihin. Tavoitteena tulee olla Euroopan Unionin tasoiset toimintaperiaatteet. Tämä tarkoittaisi suurempia yhteismarkkinoita, esimerkiksi suomalaiselle yritykselle, joka tekee sovelluksen tai palvelun käyttäen julkista dataa tai joka tuottaa tietoa julkishallintoon.

Kilpailu ja vaikutus yksityiseen sektoriin

Valtion ei pidä ottaa roolia, tai päätyä tilanteeseen, jossa yksityinen toimija ja julkinen hallinto tuottavat keskenään kilpailevia tietopalveluita. Toisin sanoen verovaroilla ei tule subventoida kilpailua yksityisten toimijoiden kanssa. Osalle mietinnön kohteena olleesta datasta on – riippuen siitä mitä dataa valtio avaa ja missä muodossa – olemassa yksityisiä toimijoita, jotka ovat syntyneet valtion laskuttaessa samasta datasta. Mietinnössä on arvioitu datan avaamista valtion virastoille ja laitoksille, mutta mietinnöstä puuttuu vaikutusarvio yksityiseen sektoriin. Tällä tarkoitamme vaikutusarvion tekemistä olemassa oleviin kaupallisiin toimijoihin, markkinaan ja palveluihin.

Skaalautuvuus ja kustannukset

Datan tuottamisen ja jakelemisen kustannukset riippuvat siitä, kuinka paljon datalla on käyttäjiä, kuinka usein data muuttuu ja kuinka kiireellinen data on saajalleen. Tulevaisuudessa erilaiset datan lähteet tulevat kasvamaan räjähdysmäisesti. Datan tuottamisen, jakamisen ja huoltamisen kustannukset voivat olla erittäin vaikea ennakoida. Jos data on lähtökohtaisesti ilmaista, voidaan helposti päätellä, että tiedon kysyntä räjähtää. Koska osa tiedosta on staattista (muuttumaton palvelimella) ja osa dynaamista (tietoelementti luodaan kun sitä pyydetään), niin tuottamisen, hallinnoimisen ja jakelun kustannukset kasvavat ainakin samassa suhteessa.

Avoimen datan osalta valtion budjetti voi rajoittaa data tuottamista ja jakelua. Tämä tapahtuu, kun markkinamekanismi (eli korvaus) datan tuottamisesta ja jakelusta on suljettu lainsäädännöllisesti pois. Vaikka valtio tällä hetkellä tuottaa ja jakelee dataa omiin tarpeisiinsa ja voi ajatella tätä uponneena kustannuksena, data avaaminen, ylläpito ja huoltaminen saattaa aiheuttaa pysyvää kustannusten nousua. Samaten virastot ja laitokset saattavat olla jatkossa kykenemättömiä tai jopa haluttomia laajentamaan datan tarjontaa (siinäkin tapauksessa että vain valtio pystyisi sitä keräämään) jos sen on oltava ilmaista. Tämä huoli on aiheellinen etenkin Ilmatieteenlaitoksen tapauksessa, jossa

budjetista noin 30% tulee maksullisesta palveluntarjonnasta ja tiedontuottamisesta.

Juridiset vastuut, etenkin datan oikeellisuudesta ja tiedon saannin jatkuvuudesta

Mietintö ei ota kantaa juridiseen kysymykseen, kenellä on vastuu datan laadusta ja oikeellisuudesta sekä mahdollista seuraamuksista. Kantaako vastuun datan jakelija vai hyödyntäjä? Kenellä on mahdollinen korvausvelvollisuus?

Entä tiedon tuottamisen jatkuvuus? Onko valtio avoimen datan osalta miettinyt jatkuvuutta? Mikäli yksityinen toimija rakentaa palvelun käyttäen avointa dataa, niin kuinka nopeasti valtio voi mahdollisesti lopettaa tiedon tuottamisen? Avoimelle tiedolle olisikin hyvä määrittää tiedon saatavuustakuu. Julkisen datan tuottajan olisi ilmoitettava aikaikkuna, jona aikana tieto on 100% varmuudella saatavissa, koskien sekä staattista sekä dynaamista tietoa. Mikäli valtio jostain syystä päättäisi lopettaa tiedon jakamisen ilmaiseksi, siirtymäaika tulee olla riittävän pitkä.

Valtion rooli tiedon ja avoimen tiedon laajuus palveluiden arvoketjussa

Tiedon tuottaminen on monivaiheinen prosessi ja vaihtelee tapauskohtaisesti, mutta karkeasti voimme jakaa sen ainakin seuraaviin vaiheisiin:

- Tiedon tuottaminen
- Tiedon kerääminen ja strukturointi
- Tiedon yhdistely muihin tietolähteisiin
- Palveluiden tarjoaminen tiedon perusteella

Tällä hetkellä valtio toimii eri sektoreilla yhdessä tai useammassa näistä vaiheissa. Onko ajateltu, että kaikkien näiden vaiheiden lopputulokset ovat ilmaisia ja avoimia kun tuottajana on valtio, vai rajoittuuko tiedon avoimuus ja valtion rooli johonkin vaiheeseen?

Mitä pitemmälle valtion rooli ulottuu arvoketjussa ja mitä enemmän nämä roolit sekoittuvat, sen ongelmallisemmaksi muuttuvat myös muut tässä yhteenvedossa esiintyneet ongelmat valtion hoitaessa budjettivaroilla kaikkia arvoketjun tehtäviä.

Samaten, onko vaikutusarviossa otettu huomioon olisiko valtion helpompi toimia liiketaloudellisin perustein? Tiedolla on arvo joka tulevaisuudessa vain kasvaa. Arvo kuitenkin muuttuu ajan funktiona. Tieto on sitä arvokkaampaa mitä tuoreempaa se on. Yksi vaihtoehto on, että valtio jakaa ilmaiseksi hieman vanhempaa tietoa, mutta eksakti ja tuore tieto säilyisi maksullisena. Tällöin taattaisiin valtion tiedon tuottamisen tulevaisuus.